

ŠMALKALDSKÁ VÁLKA JAKO GLOBÁLNÍ KONFLIKT STARÉHO KONTINENTU V ĚŘE RANÉHO NOVOVĚKU.

*K NOVÉ PUBLIKACI PETRA VORLA
„ŠMALKALDSKÁ VÁLKA
V EVROPSKÝCH DĚJINÁCH 1546–1547“.¹*

RICHARD MAHEL

Monografie historika a vysokoškolského pedagoga Petra Vorla se vrací k fenoménu Šmalkaldské války² z let 1546–1547, který starší historiografie v zásadě pojímala jako lokální vojenský a náboženský konflikt trvajícím několik měsíců mezi římskoněmeckým císařem Karlem V. Habsburským (1500–1558) a na straně druhé českými a říšskými zemskými stavy. Podle autorovy nové analýzy celé události, na základě poznání nových archivních pramenů³ a následné interpretace konfliktu, jemuž se mimochodem jako historik částečně věnoval už v minulosti,⁴ se zmíněný a dosud historiky

-
- 1 Vorel, Petr: Šmalkaldská válka v evropských dějinách 1546–1547. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2021, 538 s.
 - 2 Konflikt pojmenován podle města Šmalkaldy s dochovaným renesančním zámek Wilhelmsburg v okrese Schmalkalden-Meiningen, ve spolkové zemi Durynsko v Německu, kde 27. února 1531 vznikl Šmalkaldský spolek (Schmalkaldischer Bund, The Schmalkaldic League, Liga Smalcaldica).
 - 3 Blíže: Vorel, Petr: Funding of the Papal Army's Campaign to Germany during the Schmalkaldic War (Edition of the original accounting documentation „Conto de la Guerra de Allemagna“ kept by the Pope's accountant Peter John Aleotti from 22 June 1546 to 2 September 1547). *Theatrum Historiae*, 2017, č. 21, s. 9–96; též: Za obnovu řádu v říši a pravé víry (Dočasné politické a rodinné spojení císaře Karla V. a papeže Pavla III. při vojenském tažení do Německa roku 1546). *Acta Societatis Scientiarum Bohemicae* 3, 2018, s. 19–164.
 - 4 Vorel, Petr: Stavovský odboj roku 1547. První krize habsburské monarchie. Sborník

spíše podceňovaný konflikt, včetně toho, co mu předcházelo a co po něm mělo následovat, jeví jako daleko závažnější a komplikovanější dobový problém s daleko širšími a významnějšími dopady na celou tehdejší evropskou společnost, který předznamenal zásadní mocenský konflikt mezi říšskou stavovskou opozicí a tímto císařem v letech 1547–1555. V tomto ohledu autor přiznává, že v rámci vlastního výzkumu dospěl k reinterpretaci i některých vlastních starších závěrů o tomto konfliktu a jeho významu pro dějiny českých zemí.⁵

Vorel v předkládané monografii nabízí jen část svých závěrů a interpretací. Výsledky svého bádání totiž hodlá zahrnout, jak sám uvádí, do dvou samostatných publikací. Kromě již vydané a zde pojednané publikace, věnující se evropskému rozměru tohoto konfliktu, by měla vbrzku následovat další, s pracovním názvem *Země Koruny české ve šmalkaldské válce (1546–1547)*, která podle autora bude podrobněji reflektovat průběh a dopady konfliktu v českém (stavovském i městském) prostředí a představí s tím související dobovou proměnu sociální a ekonomické struktury v českých zemích.⁶ Jaké postoje a názory mohla tehdy chystaná válka, prezentovaná v římskoněmecké říši jako konflikt o pravou konfesi, na českém území vyvolat, naznačuje autor už v této publikaci, když v souvislosti s protireformačními plány krále Ferdinanda I. Habsburského (1503–1564) poznamenal: „v zemích Koruny české nemohl král Ferdinand očekávat velké pochopení pro případný vojenský zásah v říši [...] panovala obecná nechuť

příspěvků z vědecké konference konané v Pardubicích 29. – 30. 9. 1997. Pardubice 1999, 204 s.; týž: Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj zemí Koruny české v letech 1526–1618. Pardubice 2005, 207 s.; týž: Důsledky tzv. Šmalkaldské války z let 1546–1547 pro vývoj měnové integrace Evropy. *Theatrum historiae* 2008, č. 3, s. 47–64; týž: The War of the Princes. The Bohemian Lands and the Holy Roman Empire 1546–1555. Saint Helena 2015, 274 s.; týž: Politická komunikace české stavovské opozice roku 1547 (Regionální aspekt a role „Přátelského snešení“ ve stavovském odboji). *Theatrum historiae* 2014, č. 15, s. 51–95; týž: The Consequences of the Schmalkaldic War (1546–1547) for the Modification of the Tax System in the 16th Century Kingdom of Bohemia. *Historia Slavorum Occidentis* 2018, č. 3, s. 46–63. aj.

5 Srovnej: Vorel, Petr: Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek VII.: 1526–1618. Praha – Litomyšl 2005, s. 168–194.

6 „Problematikou konfiskátů a majetkoprávních důsledků panovnických sankcí v českých zemích (včetně „německých lén“) se budu detailně zabývat ve výše zmíněné následné publikaci“ (Vorel, Petr: Šmalkaldská válka, s. 341–342).

jakkoli se zabývat problémy, které si říše sama způsobuje svými vnitřními spory. O shodu ve víře nešlo. Luteránská reformace v přímé podobě pronikala jen do německojazyčných (dříve katolických) příhraničních oblastí Čech a Moravy a výrazně ovlivňovala Jednotu bratrskou. Dříve většinová starokališníci se vůči luteránské reformaci vymezovali jednoznačně negativně a postupné pronikání reformních principů do českého utrakvistického prostředí (tzv. novoutrakvisté) bylo zbrzděno neúspěchem církevní reformy roku 1543. Další země českého soustátí, Lužice a Slezsko, byly už ve čtyřicátých letech 16. století většinově luteránské a v některých slezských knížectvích přímo vládli členové vedlejších větví říšských knížecích rodin, převážně také luteránských.⁷ Jak ale autor zdůraznil, obě knihy jsou komplementární a tvoří nedílný celek k poznání vojenského konfliktu, jeho průběhu a důsledků, které přinesl celé střední Evropě.

Autora k novému studiu a interpretaci šmalkaldské války přimělo několik skutečností. Jednak studium nových archivních zdrojů, které významně obohatily naše poznatky o tomto konfliktu, dále autorovo poznání, že tento dobový konflikt nelze studovat izolovaně a jen v rámci národních historiografií, ale naopak v širším evropském měřítku, též s ohledem na jeho bezprostřední i dlouhodobé dopady, dále zjištění, že se nejednalo o jednu z mnohých a běžných „lokálních“ válek, které byly pro německé země 16. století jinak typické a konečně s ohledem na samotné postavení a působení habsburského císaře Karla V., který mocensky zasáhl do stávajícího modelu německé říše jako stavovského státu, s cílem dosáhnout proměny a nahradit personální unii Španělska a říšského území zavedením centrálně řízené absolutistické monarchie v Německu.⁸ Podle Vorla byla autorita císaře v řadě německých zemí přechodně podpořena dovozem drahých kovů ze zámoří (španělských kolonií), ale také úspěšnou úvěrovou politikou u jihoněmeckých a některých dalších evropských bankéřů, což nastalý konflikt odlišovalo od těch předchozích.⁹ Upozornil dále na skutečnost, že opoziční šmalkaldský spolek (formálně vedený saským kurfiřtem Janem Fridrichem I. (1503–1554) a vévodou Filipem Hesenským (1504–1567)) neusiloval o náboženskou svobodu v ně-

7 Tamtéž, s. 188.

8 Tamtéž, s. 9–10.

9 Tamtéž, s. 10.

meckých zemích, jak se občas uvádí, ale pouze o prosazení luterství jako jedině pravé konfese a to na úkor jak římskokatolické, tak i vzrůstající se kalvínské konfese. Vyvrací i další mýtus: o podstatě a významu samotného Šmalkaldského spolku. Podle autora byl více obrannou smlouvou jeho signatářů (říšských stavů a měst) nežli formální říšskou institucí, navíc založenou v zásadě na jejich fiskálních možnostech, přestože pořádal vlastní spolkové sněmy, které mohly v některých ohledech konkurovat těm říšským.¹⁰ Stejně tak patří k mýtům představa, že o členství ve Šmalkaldském spolku usilovali právě jen luteráni, kteří současně zaujímali nepřátelské postoje vůči císaři. Opak byl pravdou a dokonce několik významných luteránských knížat zůstalo v nastalém konfliktu věrných císařské straně, nejčastěji se připomínají vévoda Mořic Saský (1521–1553) a kurfiřt Albrecht II. Alcibiades Hohenzollern-Kulmbašský (1527–1553).¹¹ Naverbovat se do císařského vojska se nechala i řada luteránských nájemných hejtmanů s vidinou slušného žoldu.¹²

Vorel sumarizuje jak již známá starší, tak vlastní zjištění. Předně zdůrazňuje, že novotou v tehdejší konfliktu bylo vedení „informační války“ v podobě rozsáhlé informační kampaně i současně vedené dezinformace. Dosavadní zpracování tématu podle něho nepřesáhlo rámec národních dějin, přestože se nejednalo pouze o vnitroříšský stavovský konflikt (italský a papežský vojenský podíl na vzniku a průběhu konfliktu byl dosud prakticky bagatelizován). S tím souvisí i proměna původního císařsko-papežského spojenectví na začátku konfliktu ve vzájemnou nenávist a rivalitu během krátkého časového období, obojí patrně v závěru šmalkaldské války.¹³ Česká (stavovská) účast v konfliktu bývá národní historiografií hodnocena zpravidla jako marginální, což skutečně odpovídá účasti vojenské,

10 Tamtéž, s. 128–129.

11 Tamtéž, např. s. 144–145, 147–148, 181–185.

12 Tamtéž, s. 180.

13 K papežské účasti: Vorel, Petr: Funding of the Papal Army's Campaign to Germany during the Schmalkaldic War (Edition of the original accounting documentation „Conto de la Guerra de Allemagna“ kept by the Pope's accountant Peter John Aleotti from 22 June 1546 to 2 September 1547). *Theatrum historiae* 2017, č. 21, s. 9–96, týž: Za obnovu řádu v říši a pravé víry (Dočasné politické a rodinné spojenectví císaře Karla V. a papeže Pavla III. při vojenském tažení do Německa roku 1546), in: *Dějiny – Umění – Jazyk = History – Art – Language*. Praha 2018, 146 s.

nikoliv však diplomatické. Ta naopak sehrála významnou a dosud spíše podceňovanou roli, kterou využívali Habsburkové jak vůči svým spojencům, tak vůči nepřátelům v německých zemích. Dostatečně nebyl doceněn ani význam krušnohorského stříbra, které sehrálo zpočátku významnou roli ve financování žoldnéřského vojska Šmalkaldského spolku.

Autor neopomíjí stručný vývoj historického bádání k dějinám šmalkaldské války. Jelikož se však „z čtenářského hlediska jedná z větší části o pasáže velmi nudné, zahlcené velkým množstvím bibliografických odkazů“,¹⁴ zařadil autor tuto jistě důležitou kapitolu až do závěrečné části své publikace.¹⁵ Vlastní poměrně detailní výklad k příčinám, průběhu a důsledkům šmalkaldské války autor rozčlenil do třinácti chronologicky řazených a částečně i věcně strukturovaných kapitol.¹⁶ Podle autora šmalkaldskou válku vystupňovalo několik významných událostí, předcházejících vlastnímu konfliktu. Prvním takovým sporem byl konflikt o knížectví Württemberské v roce 1534.¹⁷ Dále to bylo neúspěšné tažení spojené říšské, italské a uherské armády proti turecké hrozbě k uherské Pešti a Budínu v létě roku 1542,¹⁸ dále téměř souběžně vedená vojenská invaze francouzského krále Františka I. (1494–1547) do několika západních říšských zemí a do severní Itálie v letech 1542–1544 a z vnitroněmeckých záležitostí vojenské obsazení města Goslar a knížectví Brunšvicka-Wolfenbüttelska v srpnu 1542 Šmalkaldským spolkem, v důsledku sporu o využívání horního privilegia města Goslar knížetem Jindřichem mladším Brunšvicko-Wolfenbüttelským. Právě poslední záležitost byla císařem Karlem V. využita jako příčina války se Šmalkaldským spolkem.¹⁹ Důležitou okolností bylo postupné sblížení císařské a papežské politiky v letech 1543–1545, motivované osobními ambicemi i soukromými zájmy obou představitelů křesťanského světa, které připravilo především Karlu V. podmínky pro ofenzivnější postup vůči luteránské opo-

14 Vorel, Petr: Šmalkaldská válka, s. 397.

15 Tamtéž, s. 397–409.

16 Tamtéž, s. 15–366.

17 Tamtéž, s. 36–39.

18 Blíže Vorel, Petr: Habsbursko-osmanské soupeření v Uhrách v kontextu říšských a papežských dějin (Tažení křesťanského vojska k Budínu roku 1542). ČČH 117, 2019, č. 4, s. 935–991.

19 Vorel, Petr: Šmalkaldská válka, s. 47–69.

zici v německých zemích.²⁰ Naopak, pozici papeže Pavla III. (1468–1549) a ambiciózních příslušníků jeho rodiny Farnese v německých zemích měl posílit plánovaný, ale několikrát odložený církevní koncil, který se měl kromě otázky luteránské konfese zabývat i mocenskými aspekty a vnitrocírkevními problémy.²¹ Ten se nakonec sešel v omezeném formátu v Tridentu a v Boloni až v letech 1545–1549, víceméně v průběhu války a pokračoval ještě po ní, a to v jednoznačném protireformačním (protišmalkaldském) duchu, souběžně však vystupoval i proti zájmům původního papežova spojence Karla V. V neposlední řadě ovlivnil spuštění a průběh šmalkaldské války říšských stavů s císařem odvěký zápas o stříbrné dolování v Evropě (včetně českých zemí). Jak autor zdůraznil, právě v klíčovém roce konfliktu (1545) Habsburkové ovládli stříbrné dolování v Jáchymově (na úkor saského kurfiřta Jana Fridricha a jemu nakloněných hrabat Šliků) a ve stejném roce byla objevena nová rozsáhlá ložiska stříbra ve španělských zámořských koloniích v jižní a střední Americe. Tím se měl ekonomický poměr obou zneprátelených táborů v německých zemích v předvečer vzájemné konfrontace výrazně proměnit.²² Na příkladu rozsáhlé diplomatické kampaně císařské strany (vedené v létě roku 1546) autor dokazuje, nakolik měl být nastalý střet skutečně globálním konfliktem. Císaři se tehdy podařilo vyjednat eliminaci většiny potenciálních zahraničních spojenců Šmalkaldského spolku a současně posílit vlastní diplomatickou a vyjednávací pozici v Evropě ještě před zahájením vojenského konfliktu. Jako jediný spojenec tak podle Vorla zůstaly Šmalkaldskému spolku zavázány severní švýcarské kantony.²³

Podle autora operuje starší historiografie se třemi možnými příčinami vojenského spuštění konfliktu, ke kterým přidává čtvrtou (vlastní). Podle jedné z verzí chtěl císař vojenským nátlakem přimět opoziční říšská knížata k účasti na církevním tridentském koncilu (k verzi je autor výrazně skeptický). Jinou příčinou měly být proklamované důvody konfesijní, neboť zásadním důvodem zřízení Šmalkaldského spolku měla být právě obrana (luteránské) víry. To však podle autora bylo relevantní

20 Tamtéž, s. 100–104, 112–116.

21 Tamtéž, s. 117–121.

22 Tamtéž, s. 122–126.

23 Blíže tamtéž, s. 185–193.

jen na počátku sporu. Jako třetí příčina zahájení vojenského nepřátelství bývá uváděn neúspěšný pokus císaře o říšský smír v záležitosti obsazení Brunšvicko-Wolfenbüttelského knížectví Šmalkaldským spolkem v roce 1542. Na daném území se navíc nacházely významné stříbrné doly, které umožnily spolku krátkodobě razit vlastní mincovní emisi, navzdory císařskému zákazu.²⁴ Tato okolnost mohla sehrát svou roli, podle autora však nebyla mechanismem spuštění konfliktu. Autor přidává čtvrtou (vlastní) možnou příčinu války a to reálnou hrozbu sesazení císaře Karla V. po změně poměru sil ve volebním kolegiu kurfiřtů ve prospěch opozičních knížat, navíc v situaci, kdy císař porušil vlastní volební kapitulaci z roku 1519 tím, že na říšské území bez vědomí říšských kurfiřtů povolal cizí armádu (= vojáky z italských zemí a papeže Pavla III. k podpoře svého protireformačního programu). Vědom si této skutečnosti, rozhodl se císař krátce před konfliktem zahájit zápas o zisk potřebných dvou kurfiřtských hlasů (ze šesti), aby zvrátil aktuálně nepříznivý poměr kurfiřtů k jeho podpoře.²⁵

Císař sice po několika měsících bojů a taktických přesunů zvítězil v dubnu 1547 v bitvě u Mühlbergu, kde byl zajat i kurfiřt Jan Fridrich, nicméně válka v německých zemích ještě pokračovala. Posledním bojovníkem bývalého šmalkaldského spolku byl vévoda Albrecht z Mansfeldu (1480–1560), který byl úspěšným válečníkem, ale pro nedostatek peněz a další podpory v červnu 1547 kapituloval. Konflikt tím v německých zemích nekončil, znovu vypukl v letech 1552–1555 a tentokrát skončil definitivní porážkou císaře Karla V. O výši udělených sankcí a trestech za účast v dosavadním konfliktu měl v případě šlechty i českých královských měst v Čechách rozhodovat královský tribunál v čele s panovníkem a jeho synem ve dnech 8. července až 22. srpna 1547.²⁶ Král vinil zemskou šlechtu z neposlušnosti, především z uzavření tzv. Přátelského snešení českých stavů z 15. února 1547, opozičního spolku zřízeného na ochranu stavovských zemských práv, potvrzeného březnovým zemským

24 Tamtéž, s. 193–198.

25 Tamtéž, s. 199–202, 209–210.

26 Tamtéž, s. 335–345. K tomu blíže: Vorel, Petr: Sankce vůči českým královským městům roku 1547 v kontextu habsburské politiky první poloviny 16. století („Gentský ortel“ v politické propagandě stavovského odboje). *Theatrum Historiae* 2015, č. 16, s. 41–60.

sněmem.²⁷ Markrabství moravského se tresty netýkaly, zde ani nedošlo k zákazu Jednoty bratrské. Města v Čechách byla za účast potrestána přímou finanční pokutou, značnými konfiskacemi, ztrátou městských privilegií, zrušením městských cechů, zavedením trvalé daně z výroby piva (tzv. dědičné posudné) a jmenováním královských hejtmanů a královských rychtářů. Zřízen byl apelační (odvolací) soud v roce 1548 jako instituce nadřazená městským soudům. Další autorův komentář se týká důsledků války v římskoněmecké říši.²⁸

Zásadní teze a poznatky z konfliktu autor shrnul v následující kapitole (Závěr).²⁹ V ní zdůraznil, že šmalkaldská válka byla krátkou epizodou mnohem delšího i širšího konfesijního a mocenského konfliktu mezi říšskými stavy a Habsburky (1531–1555) a mezi Habsburky a Francií.³⁰ Nebyla pouze lokálním konfliktem (netýkala se jen německých a českých zemí), ale byla už víceméně globálním konfliktem, neboť do bojů byli zapojeni italští, vatikánští, španělští a francouzští vojáci, za asistence francouzské, španělské, české nebo uherské diplomacie. Ptáme-li se po příčinách konfliktu, neexistuje jednoduchá odpověď. Podle autora je nutno hledat příčiny ve třech rovinách: byly to jednak konfesijní souvislosti (konceptuálně zdůrazňované teology Martinem Lutherem (1483–1546) a po něm Martinem Bucerem (1491–1551) a Filipem Melancthonem (1497–1560)), ale také souvislosti sociálně ekonomické a především mocensko-politické. Zdůrazňuje, že císař původně nebyl odpůrcem reformy církve a podporoval dosažení konfesijní dohody mezi luterány a katolíky. Naopak šmalkaldský spolek se bránil kompromisům a počínal si více jako opoziční mocensko-politická struktura, než přísně konfesijní organizace. V těchto souvislostech konflikt podle autora symbolicky ukončil význam Svaté říše římské jako velmoci a ve svých důsledcích přesunul těžiště císařské moci do habsburského Španělska. Původně deklarované konfesijní příčiny sporu brzy vzaly z své a poměrně záhy vynikly příčiny mocenské a ekonomické, včetně papežské účasti v konfliktu, která sice byla deklarována jako konfesijní, ve skutečnosti však byla rovněž mocensky a ekonomicky motivována

27 Blíže též: „Přátelské snešení stavův českých“ z března 1547 a jeho signatáři, in: Stavovský odboj roku 1547 – První krize habsburské monarchie. Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Pardubicích 29.–30. 9. 1997. Pardubice – Praha 1999, s. 81–124.

28 Vorel, Petr: Šmalkaldská válka, s. 350–359.

29 Tamtéž, s. 369–380.

30 Tamtéž, s. 371, 408.

(angažováním papežských levobočků rodu Farnese a umlčením opozičních katolických duchovních v německých zemích). Řada luteránů tak v konfliktu stála proti sobě, navzdory proklamovaným konfesijním pohnutkám. Česká účast ve šmalkaldské válce byla podle autora představována zejména historicky vzniklými majetkovými vztahy, podle kterých byl český král leníkem řady panství na německém území a některá významná říšská knížata navíc přímými leníky českého krále. Toho samozřejmě Habsburkové v plné míře využili. Autor dále tvrdí, že české země už nebyly v této době součástí svazku zemí římskoněmecké říše (v čemž se od některých jiných historiků liší) a na základě této skutečnosti odvozuje a posuzuje postoje a činy české stavovské obce jak vůči požadavkům českého panovníka, tak i německého císaře.³¹ Svou roli sehrálo i ovládnutí jáchymovského stříbra k financování vojska. Zatímco zahájení konfliktu lze podle autora snadno datovat s přihlédnutím k dobovým jevům a známým okolnostem, závěr konfliktu není úplně jasný. Lze za něj považovat císařské vyhlášení vítězství po první části konfliktu ovládnutím bavorských bojišť šmalkaldského spolku dne 22. listopadu 1546, po kterém i formálně spolek zanikl. Za konečné vítězství císaře však bývá častěji považována až bitva u Mühlbergu z 24. dubna 1547, kdy byl poražen a zajat saský kurfiřt Jan Fridrich a to je druhé uváděné datum ukončení šmalkaldského konfliktu. Boj císaře s říšskými stavy však pokračoval s různou intenzitou až do roku 1555, kdy byl vyhlášen tzv. Augšpurský mír, který znamenal jednoznačnou porážku císařské strany.

Následuje anglický souhrn,³² v němž autor mimo jiné v poznámce pod čarou vysvětluje jinojazyčnému čtenáři význam a podstatu pojmu „české země“ v daném období a naznačuje způsob, jak ho badatelsky uchopit.³³ Na souhrn navazuje stručný přehled zdrojů a historického bádání k problematice šmalkaldské války, k nejvýznamnějším představitelům Šmalkaldského spolku a k osobnostem císaře Karla V. a českého krále Ferdinanda I.³⁴ Dodejme, že se sice nejedná o nové badatelské téma, ale o poměrně známý a v základních souvislostech evropskou historiografií již popsany a analy-

31 Blíže: Vorel, Petr: Státoprávní vyčlenění českých zemí ze Svaté říše římské (Důsledky říšské reformy Maxmiliána I.). ČČH 111, 2013, č. 4, s. 743–804.

32 Vorel, Petr: Šmalkaldská válka, s. 381–396.

33 Tamtéž, s. 384.

34 Tamtéž, s. 397–409.

zovaný konflikt, nicméně autor dokazuje, nakolik bylo v minulosti zpracování tématu nedostatečné, stranické a ovlivněno koncepty národních historiografií (lokálním bádáním) a proč se preferovalo řešení pouze dílčích témat a nikoliv celku. Nastíněný konflikt sice vyvolal náležitý ohlas i v českém badatelském prostředí, ale prakticky až v posledních dvou stoletích.³⁵ Na tomto místě si autor neodpustil kritickou poznámku směrem k současné (hlavně německé) badatelské obci, a to na její dlouhodobý nezájem zabývat se touto problematikou. „Jako by v moderní době šmalkaldská válka z let 1545–1546 už historiky příliš nezajímala. Možná proto, že je to téma badatelsky příliš složité a jednoduchou interpretační zkratkou je ho možné obejít. Vždyť to nakonec v Německu stejně všechno skončilo jinak. Je však docela s podivem,“ pokračuje autor, „že šmalkaldská válka nejen že se neobjevila jako samostatné téma v obsáhlé publikaci, vydané u příležitosti 200. výročí zániku raně novověké Římsko-německé říše (1806–2006), ale nikdo z autorů zde zastoupených ji ani nezmínil jako událost, která by stála v dějinách raně novověké říše za pozornost. Také v mezinárodním sborníku k dějinám raně novověké říše, vydaném v roce 2012, se nikdo z německých autorů problematikou šmalkaldské války nezabýval. Jako významná

35 Např.: Tiefertunk, Karel: *Odpor stavů českých proti Ferdinandovi I. léta 1547*. Praha 1872, 395 s.; Rezek, Antonín: *Statky zkonfiskované r. 1547 a jejich rozprodávání*. PA 10, 1874–1877, s. 451–482; Teige, Josef (ed.): *Sixt z Ottersdorfu*. *Knihy památné o nepokojných letech 1546 a 1547*. Díl I–II. Praha 1919 a 1920, 270 + 258 s., Janáček, Josef (ed.): *Sixt z Ottersdorfu – O pokoření stavu městského léta 1547*. Praha 1950, 172 s.; týž: *K účasti Pražanů v protihabsburském odboji roku 1547*. PSH 1964, s. 21–30; týž: *České dějiny – Doba předbělohorská 1526–1547*. *Knihy 1, díl I–II*. Praha 1968 a 1984, 281 + 359 s.; týž: *K účasti Pražanů v protihabsburském odboji roku 1547*. PSH 1964, s. 21–30; Míka, Alois: *Stoletý zápas o charakter českého státu 1526–1627*. Praha 1974, 189 s.; Beneš, Zdeněk: *Akta aneb Knihy památné čili historie Sixta z Ottersdorfu (Studie o genezi jednoho historického textu)*. ČČH 90, 1992, č. 2, s. 188–203; Pánek, Jaroslav: *Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547–1577*. Praha 1982, 158 s.; týž: *Kaiser, König und Ständerevolte (Die böhmischen Stände und ihre Stellung zur Reichspolitik Karls V. und Ferdinands I. im Zeitalter der Schmalkandischen Kriegen)*. In: *Karl V. 1500–1558 (Neue Perspektiven seiner Herrschaft in Europa und Übersee)*. Eds.: A. Kohler – B. O. Ch. Haider. Wien 2002, s. 303–406; Válka, Josef: *Konflikt české zemské obce s králem 1546–1547 (Ferdinand I. a počátky absolutismu II)*. ČMM 125, 2006, s. 33–51; Maťa, Petr: *Obranný spolek českých stavů z roku 1547. Poznámky k chronologii, právní terminologii a logice stavovského hnutí*. *Dějiny – Teorie – Kritika* 2017, č. 1, s. 78–138.

dějinná událost se zde tato válka objevuje pouze v případě studií, věnovaných raně novověkým dějinám Království českého a Nizozemí“.³⁶ I to byl patrně jeden z impulsů, proč se autor chopil této problematiky a proč se rozhodl věnovat jí rovnou dvě samostatné, byť věcně spolu související publikace: jednu pojednávající konflikt optikou spíše globálního (evropského) dění a druhou přibližující konflikt a jeho dopady pro středoevropské habsburské soustátí českého a uherského krále Ferdinanda I. a především pro české země, které byly součástí rodící se středoevropské základny habsburské moci i vedlejších teritorií popsaného válečného konfliktu.

Za historiografickým výkladem následují genealogická schémata významnějších aktérů konfliktu (španělská a rakouská větev Habsburků v první polovině 16. století, nemanželská linie potomků papeže Pavla III., rod saských Wettinů, falckých a bavorských větví Wittelsbachů, brandenburská a francká větev Hohenzollernů, lantkrabata hesenští v daném období a brunšvicko-lüneburská větev a brunšvicko-wolfenbüttelská větev rodu Welfů).³⁷ Následuje soupis obrazových, mapových a genealogických příloh použitých v textu i v samostatné kapitole, včetně komentářů k jednotlivým snímkům.³⁸ Za soupisem příloh najdeme rozsáhlý přehled použitých zdrojů (pramenů a odborné literatury),³⁹ s výrazným zastoupením autorské publikační činnosti k tématu,⁴⁰ dále soupis zkratk⁴¹ a jmenný⁴² a místní⁴³ rejstřík.

Vorel, Petr: Šmalkaldská válka v evropských dějinách 1546-1547. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2021, 538 s.

36 Vorel, Petr: Šmalkaldská válka, s. 408.

37 Tamtéž, s. 411–423.

38 Tamtéž, s. 425–438.

39 Tamtéž, s. 439–491.

40 Tamtéž, s. 487–489.

41 Tamtéž, s. 493–495.

42 Tamtéž, s. 497–520.

43 Tamtéž, s. 521–538.